

**Smolík, Josef – Šmíd, Tomáš a kol.: Vybrané bezpečnostní
hrozby a rizika 21. století. Brno: Masarykova univerzita,
Mezinárodní politologický ústav, 2010, 276 stran, ISBN:
978-80-210-5288-8.**

Jiří Král¹

Publikace *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století* autorského dua Josef Smolík a Tomáš Šmíd z Katedry politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně sestává z příspěvků přednášejících na stejnojmenné konferenci, která se zde konala na jaře roku 2009. Jak v předmluvě, tak v závěru oba autoři prezentují základní cíl, kterým je vytvoření vzdělávací pomůcky pro studenty politologie, bezpečnostních a strategických studií a mezinárodních vztahů či odbornou veřejnost se zájmem o zorientování se v problematice, mnohdy tendenčně zabarvené médií. S ohledem na původ (konferenčních) příspěvků, které vyjadřují různé styly autorů, je samozřejmě nelze považovat za strukturou standardizované. Jejich krátký rozsah rovněž neumožňuje hlubší uchopení daných fenoménů, ale například s vlastní autorskou literaturou představují přinejmenším znalostní základ pro pochopení obecných principů jejich fungování.

V obecné rovině rozpracovává publikace témata teorie bezpečnosti, konfliktu, politického extremismu, energetické bezpečnosti, zbraní hromadného ničení, terorismu, pirátství, vnitřní bezpečnosti a organizovaného zločinu. Určitá disproporce daná právě různorodostí příspěvků se odráží jak ve formálních, tak v obsahových aspektech. Pro studijní účely jsou jednoznačně velmi přínosné první dvě kapitoly (o teorii bezpečnosti a pojetí konfliktů), které nadstavují dřívější literaturu autorů. Ať je to Zemanova *Česká bezpečnostní terminologie* (2003) nebo teoretická (konfliktologická) část sborníku Tomáše Šmída a Vladimíra Vaňury *Etnické konflikty v postkomunistických zemích* (2007). Všichni tři autoři přináší do uchopení jednaných témat invenci. Jako velmi praktická se jeví Zemanova pyramida konceptu lidských potřeb (s. 15-18), vycházející z Maslowa, jež je upravena pro diferenciaci „měkké“ a „tvrdé“ bezpečnosti. I přes určité výhrady (např. kam by podle nezřetelné hranice patřila privatizace bezpečnosti?) se jeho koncept nabízí jako zajímavá alternativa k sektorové bezpečnosti tzv. kodaňské školy (Buzan a spol.) za účelem zařazení bezpečnostních fenoménů do širšího rámce. Ve Šmídově příspěvku se dobereme

---

¹ Kontakt: Centrum pro bezpečnostní a strategická studia; e-mail: jiri.kral@cbss.cz.

k dalším typologiím konfliktů (Vasquez, Collier či Brown), jejichž aplikovatelnost je značná, což autor doprovází mnoha příklady, aby demonstroval tenké *nuance* různých přístupů.

Konkrétnímu fenoménu extremismu a politického násilí, se svými projevy v České republice, se věnují Petra Vejvodová a Josef Smolík – brněňští politologové s širokými odborným zázemím zejména v oblasti výzkumu krajní pravice a subkultur. Podobně jako u předcházejících autorů je tato kapitola aktualizací vlastní literatury o nová fakta a zejména případovou studii levého i pravého spektra extremistické scény – mezi rozsahem těchto podkapitol je jistá disproporce daná snižující se aktivitou levicového extremismu, což však nic neubírá na použitelnosti teoretického úvodu, kde je nabídnuta srozumitelná terminologická komparace radikalismu a extremismu.

Kapitola Martina Laryše o energetické bezpečnosti je pro studenty bezpečnostních a strategických studií vítaným přínosem, protože jak alternativní zařazení mimo sektorovou bezpečnost do tzv. ekonomicko-bezpečnostních sítí dle Denta (s. 71), tak typologie krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé bezpečnosti dodávek (s. 78-81) představují obecné ohraničení potřebné pro elementární zařazení energeticko-bezpečnostních aktérů. Z faktografického hlediska se nabízí i autorův výzkum případové studie Ruské federace jako příkladu tzv. státního kapitalismu. (s. 86-89).

Fenoménu zbraní hromadného ničení (dále jen ZHN) se v předložené publikaci věnují příspěvky dva. Začneme textem o proliferaci ZHN z pera bezpečnostního analytika Lukáše Visingra, který blíže rozpracovává „klasickou trojici“ biologických, chemických a jaderných zbraní. I přes faktograficky obsáhlou analýzu není zcela jasné, zda autor mezi jaderné zbraně řadí i zbraně radiologické („špinavá bomba“), jelikož na jedné straně textu (s. 97) jejich zařazení (z technických i právních příčin) odmítá, avšak dále (s. 100) již s nimi standardně operuje. Tím se dostává do konfrontace s druhým příspěvkem zvláště v přesvědčení, zda mezi ZHN zařazovat zbraně rozptýlené skrze výbuch konvenční trhavin, jak to na s. 221 dělá Jiří Matoušek. Dále je otázkou, zda pro sociálněvědní analýzu je potřebný detailní popis štěpné reakce (s. 96-97), či zda by nebylo účelnější se například rozsáhleji věnovat situaci MAD v období studené války. Naopak pochválit autora můžeme za zavedení kategorie para-nukleárních států (s. 99) a popis problematiky technologií dvojího užití mající význam i pro pochopení zbrojní politiky. Za drobnou formální výtku lze označit pouze nekonzistentnost v užití významových zkratk, které jsou jednou transformací českého a jindy anglického pojmu.² Druhý Matouškův příspěvek o zbraních hromadného ničení je úzkoprofilovější – týká se výhradně chemických zbraní a jejich

² Jako náhodný příklad uveďme ZHN (zbraně hromadného ničení) a CWC (Chemical Weapons Convention).

pojetí z hlediska mezinárodně-právních konvencí. Historickou metodou je od 17. století do současnosti představena dynamika právních úprav nejen použití, ale i držení chemických zbraní (s. 202-208).

Rozšíření své původní, a vskutku rozsáhlé, odborné literatury nabízí i odborník na slovo vzatý – Miroslav Mareš v jemu blízkém oboru výzkumu terorismu. I jeho statě aktualizují autorovu již vydanou publikaci *Terorismus v ČR* (2005) a zpřesňují ji nejen nabídkou definic (Martin nebo Hess), ale i jednotlivými příklady v časovém kontinuu s poukazem na nejvýznamnější osoby, události či skupiny. Akademicky přínosná je i Marešova typologizace šesti sektorů pro boj proti terorismu a výčet prvků systému úmluv protiteroristické politiky (s. 132-135). Ve svém prediktivním závěru pak Mareš nastiňuje možné podoby konce terorismu (s. 138), avšak jedním dechem dodává, že tendence teroristických útoků je progradující, přičemž využití ZHN by znamenalo kvalitativní posun co do efektivity dosahování obecných cílů terorismu.

Modernímu fenoménu asymetrických konfliktů a nelineárního vedení boje s důrazem na důsledky „revoluce ve vojenství“ a síťování bojiště se věnuje Martin Bastl, což má přesah i do kurzů věnujících se kybernetické bezpečnosti nebo vojenské či zbrojní politice. Velkou devizou autora je schopnost orientovat se ve složitých strategických konstrukcích a dokázat je konfrontovat s moderním pojetím vedení vojenských operací. O rozsáhlé aplikovatelnosti tohoto přístupu svědčí i rozmanitost nasazení takto řízených jednotek od klasického konvenčního střetu, přes mírové operace po protipovstalecké akce, i přesto autor dodává, že nelineární vedení boje „...není a v současnosti ani nemůže být odpovědí na všechny otázky související se soudobými konflikty“ (s. 154-155).

K mediálně „zprofanovanému“ tématu se dostáváme v práci Terezy Šafářové s názvem pirátství. S trochou pozornosti čtenáře zaujme tvrzení: „Námořní pirátství nese prvky organizovaného zločinu“ (s. 160). Je otázkou, zda autorka v tomto smyslu vnímá nuanci mezi *organizovaným zločinem* a *zločinem, který je organizován*, zvláště s ohledem na striktní definici organizovaných kriminálních skupin dle Fickenuera. Obstojně je pirátství (s ohledem na vzdělávací rozměr) naznačeno v kontextu mezinárodního práva, včetně určitého dovolání až k normativním kořenům Aristotela nebo Machiavelliho (s. 166-168). Naopak v hodnocení Somálska, jako entity mající vliv na tuto problematiku v oblasti Adenského zálivu, by bylo účelné více zdůraznit koncept *failing state*, jelikož je mu z mezinárodně uznaných útvarů velmi blízko. Opatrnost by se nabízela i u tvrzení o riziku globálního konfliktu (s. 175), pakliže analyzujeme asymetrický střet mezi nestátními aktéry a organizacemi kolektivní bezpečnosti, pravda v potenciálně větším rozsahu. Avšak faktem zůstává, že dosud jsou pirátské skupiny omezeny na

základnu somálského pobřeží, které je pro ně (i s ohledem na určité sociální kořeny problému, popsané autorkou) stěžejní.

Text Jany Urbanovské o mírových operacích OSN přináší ne zcela (pouze terminologicky, nikoli obsahově) jednotnou typologii. Autorka naznačuje standardnější dělení na tzv. generace mírových misí, avšak pouze u druhého případu (s. 188). Terminologicky je nasnadě konfrontovat lingvistickou nepřesnost v sousloví „zlobivé státy“ (187) s užívanějším překladem „darebácké státy“. Ačkoli má autorka fakticky podloženou kritiku působení armádních sil Francouzské republiky ve Rwandě (s. 189-190), lze namítnout, že ač frankofonní, je Rwanda původně belgickou kolonií – a o francouzských mocenských (ne)zájmech lze přinejmenším polemizovat už s ohledem na skutečnost, že zásadní problém nízké angažovanosti OSN ve Rwandě byl spíše důsledkem čerstvých vzpomínek na nepříliš úspěšnou misi v Somálsku. Dále svým rozbořem autorka přispívá výborně k terminologickému rozlišení mezi vnímáním nestrannosti a neutrality (s. 198). Právě v tomto bodě se nabízí alespoň krátká informace o privatizaci bezpečnosti, zvláště s ohledem na práce Oldřicha Bureše,³ který se spojení těchto fenoménů věnuje nejen v českém jazyce.

Předposlední text Dany Prudíkové o násilných demonstracích a kolektivní politické akci vhodně doplňuje statě Smolíka a Vejvodové o extremismu, zvláště v části rasové protesty (srov. s. 54-55 a s. 238-240). Závěrečný příspěvek Marina Cejpa se věnuje pojetí organizovaného zločinu. Zcela jednoznačně lze autorovi přiznat rozšíření definice organizovaného zločinu, tentokrát o kriminalistickou pracovní definici (s. 259). Příspěvek lze považovat za vhodné doplnění knihy *Organizovaný zločin a jeho obniska v současném světě* (2007) od Smolíka, Šmída a Vařury. Drobnou překážkou čtivosti je snad pouze odlišnost pádu (osoby) ve dvou prvních kapitolách (s. 257-259) oproti zbylému textu.

Z hlediska celkového dojmu a předsevzatých cílů publikace lze hovořit jednoznačně o přínosné monografii zaplňující místo na akademickém trhu poptávky po odborné studijní literatuře. Zcela ideálně se hodí pro elementární uchopení dané problematiky a její následné rozvíjení skrze soustavu citované literatury, jíž mnohdy obohacuje o aktuální data, informace či teoretické koncepty. Jako námět budoucího rozšíření se nabízí témata privatizace bezpečnosti nebo migrace jako bezpečnostní hrozby.

³ Srov. např. Bureš, Oldřich (2006): Privatizace operací na udržení míru, *Mezinárodní vztahy*, roč. XLI, č. 2, s. 143-157.